

Bon-BOM

2026. június

A Bolyai Önképző Műhely lapja

15. évfolyam 10. szám

MAGYARÓRATÁBOROK (2011-2026)

Posztmodern pedagógia

Az Egyesült Királyságban évente 45 000 mérnök végez, Németországban 90 000, Iránban 200 000, Oroszországban 230 000, az USA-ban 190 000, Kínában pedig 1 500 000. Az ezredfordulón, a finn oktatási rendszer előtt Finnországban volt egy világszerte vezető Nokia. A finn oktatási rendszer felfuttatása után egy nemzedékkel nincsen Nokia.

De az európai oktatási rendszer woke-matinéjává silányítása nem elsősorban azért gond, mert leiskolázzák a térségedet a geopolitikai szinten. Hanem azért, mert a gyereket kondicionálják vesztesé a hazai piaci versenyben. A posztmodern pedagógiát azért terjeszti saját geostratégiai szférájában a nyugati elit, mert akiket metrikus teljesítménykövetelmények nélkül, pusztán érzelmi érzékenységre kondicionáltak, azokból jóval kisebb valószínűséggel lesz olyan vállalat alapító vagy gyáriparos, akinek a cége esetleg átgyalogol a Régi Pénzen.

Tíz éve élek az Egyesült Királyságban. A pénzügyi elit mind régivágású, reál-fókuszú, kaszányarendet fenntartó, nem egyszer egyházi vagy katonai magánközépiskolában tréningelteti a gyerekeit egy újabb évszázadnyi piaci uralomra. Ezekben az intézményekben a tandíj jóval több, mint az éves brit átlagkereset.

Ugyanez az elit a Lordok Házában évente szavaztatja meg a közoktatási rendszert diszlexiás woke játszóházzá alakító törvényeket az általa castingolt képviselőkkel. A legújabb trend, hogy nincsen becsengés: a csengőket leszé-

relik, mert kikutatták, hogy sokkolja a gyerekeket, amikor megszólal. Van viszont „nyugiszoba” babzsákfotellel, ahova a nebuló kimehet az óráról, ha megterheli a tantermi légkör.

Mindeközben persze az iskolai vegzálások száma az összes toleranciatréning ellenére rendületlenül növekszik. Nem véletlenül fizet évente 40 000 angol fontot, aki megteheti, hogy a gyereke ne ilyen helyen legyen. Aki megköveteli a gyerektől, hogy írjon házfeladatot és le tudja olvasni az analóg órát, az nem terrorizálja, hanem kemény képességet ad a kezébe.

A korlát nem elsősorban egy szabadságot akadályozó objektum, hanem kapaszkodó, amivel előrébb és magasabbra tudsz eljutni. Vagy legalább megakadályozza, hogy lezuhanj a mélybe.

Ne legyél balek. A kulturális hadviselés nem ellenem zajlik. Hanem ellened.

(Juhász András FB-oldala, 2026. június 10.)

A Magyaróratáborok története (2011–2026)

A magyaróratáborokat (korábban: anyanyelvi juniális, nyelvésztábor) 2011-ben indítottuk a tokaji író tábor mintájára. A magyaróratábor egy olyan fórum, ahol a magyartanárok találkozhatnak, eszmét cserélhetnek, továbbképzésben és önképzésben részesülhetnek. A helyszín Sátoraljaújhely, Széphalom. A táborok helyszíne 2011–2024 között Sátoraljaújhely, és Széphalom (2025-ben Berettyóújfalu). 2011–2024 között a táborok kapcsolódtak a múzeumok éjszakájához és a vadéltető versenyhez, valamint a széphalmi esszékonferenciákhoz. Sátoraljaújhely a mi kezdeményezésünkre lett 2023-ban „A magyar nyelv városa”.

1. anyanyelvi juniális, 2011. jún. 17–19.
2. anyanyelvi juniális, 2012. jún. 15–17.
3. anyanyelvi juniális, 2013. jún. 21–23.
4. nyelvésztábor (4. anyanyelvi juniális) 2014. jún. 18–22. (Meghívott vendég: Bencze Lóránt, Kugler Nóra)
5. nyelvésztábor, 2015. jún. 17–21. (Meghívott vendég: Ladányi Mária)
6. nyelvésztábor, 2016. jún. 15–19. (Meghívott vendég: Veszelszki Ágnes, Balogh Andrea)
7. nyelvésztábor, 2017. jún. 21–25. (Meghívott vendég: Nádasy Ádám)
8. nyelvésztábor, 2018. jún. 20–24. (Meghívott vendég: Prószték Gábor az NYTI és Tóth Attila, a Manysi igazgatója)
9. nyelvésztábor, 2019. jún. 19–23. (Meghívott vendég: Bóna Judit)
10. Magyaróratábor (korábban 6. nyelvésztábor + 3 anyanyelvi juniális; a koronavírus-járvány miatt rövidített program), 2020. jún. 17–21.
11. Magyaróratábor, 2021. június 30–július 4. (Deák Márton, Molnár Gábor Tamás, Kriston Attila, Győri János, Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport; Hauber Károly)

12. Élő magyaróratábor, 2022. július 6–10. (Döme Barbara, Szentmártoni János, Oberczián Géza, Király Farkas; színház és nyelv: Szabó Borbála, Rusznyák Gábor)
13. Élő magyaróratábor, 2023. július 5–9. (Mehívott vendég: Kövecses Zoltán, Bartal Csaba, Lőrincze Péter)
14. Élő magyaróratábor, 2024. július 14–18. (Mehívott vendég: Kövecses Zoltán, Keller Péter, Bartal Csaba, Szentendrei Adrienn)
15. Élő magyaróratábor. A magyar nyelv tanárainak, barátainak tábora, Berettyóújfalu, 2025. július 6–10. (Köszöntő: Muraközi István polgármester, meghívott vendég: Kövecses Zoltán, Széplaki Erzsébet, valamint: Kölcsey-emléktúra Álmosra és Szödemeterre; előadások: Pakulár István, Nagy Balázs, H. Tóth István, Minya Károly, Balázs Géza, anyanyelvi piknik Terdikné Takács Szilviával és Pápai-Szász Erikával)

Felsőregmecen 2023

Széphalomban 2022

Tállyán 2022

Boldogkövávalján 2022

Balázs Géza: A magyar nyelv városa: Sátoraljaújhely

Zemplén vármegye egykori székhelye, Sátoraljaújhely lett a magyar nyelv városa. Ezt jelentette be Szamosvölgyi Péter polgármester a magyar nyelv napjához kapcsolódó rendezvényen a magyar nyelv színpadán, a Nemzeti Színházban, 2023. november 11-én.

Sátoraljaújhely és a hozzá tartozó Széphalom a következő okok miatt érdemelhette ki a magyar nyelv városa címet. Ha valaki kelet felől, a Bodrogek felől közelíti meg Sátoraljaújhelyt, föltétlenül megragadja a piramisokra (sátrakra) emlékeztető Sátor-hegyek látványa. Nem lehet véletlen, hogy a helyet a honfoglalók rögtön kiszemelték maguknak. Egy régészeti leletekre alapozott történelmi elképzelés szerint erről a tájról, a Bodrogek felől (Karosról) szerveződött a honfoglalás, s ha ez így van, akkor a magyar nyelv Kárpát-medencei elterjesztése is.

Ennek a tájnak a nyelvjárása, az északkeleti nyelvjárás lett irodalmi és mai köznyelvünk alapja. Ezt nyilván a magyar kultúrára nagy hatást gyakorolt íróknak, költőknek köszönhetjük, de mindenekelőtt az e tájon született Vizsolyi bibliának. Kazinczy Ferenc több szállal kötődik a régióhoz. A főiskolának számító sárospataki kollégium tanulója volt. A Martinovics-összeesküvés kapcsán Alsóregméről hurcolták el hat és fél éves fogságba. Kiszabadulása után az általa Széphalomnak nevezett Kisbányácskán rendezkedett be. 1806-tól haláláig, 1831-ig 25 éven át széphalmi kúriájából szervezte a nagyhatású, és

Balázs Géza ötletadó és Szamosvölgyi Péter polgármester

más népeknek-nyelveknek is mintául szolgáló klasszikus nyelvújítást. Közben Sátoraljaújhely levéltárában dolgozott. Kazinczy sírja nemzeti zarándokhely lett, ezzel előbb spontán, majd szervezett módon elindult a Kazinczy-kultusz. 1859-ben országsszerte megünnepelték születésének 100. évfordulóját. Az egykori háza helyén álló emléksarnok 1876-tól fogad látogatókat. 1882-ben a Magyar Tudományos Akadémia javaslatára Széphalom emlékkünnep helyszíne lett, ahol jutalomdíjakat adnak át „a nagy példakép követésére, hazafiúi erőnyekre, a nemzeti nyelv tiszteletére és művelésére”. Az írói névadás szép példája, hogy 1886-ban hivatalosan is a Kazinczy által adott Széphalom lett Kisbányácska neve. 1973-tól Sátoraljaújhely a középiskolásoknak szóló Édes anyanyelvünk nyelvhasználati verseny színhelye. A díjakat Széphalomban, az emléksarnoknál adják át.

2007-ben A nyelv legfőbb kincsünk, 2015-ben A nemzeti szeretet kapcsa címmel Kováts Dániel szerkesztésében jelent meg a versenyeket bemutató kötet. 1984-ben Sátoraljaújhelyen létrejött a Kazinczy Ferenc Múzeum. 2008-ban Széphalomban megnyílt A Magyar Nyelv Múzeuma. A két múzeum néhány évvel később

a Petőfi Irodalmi Múzeum tagintézménye lett. 1985-ben megalakult Kazinczy-kultuszt ápoló Kazinczy Társaság. Jeles vezetői, Kováts Dániel és Fehér József irodalom- és közösségszervező munkájuk mellett folytatták Kazinczy örökségét, írásokban és könyvekben népszerűsítették a nyelvújítást, és teret adtak a modern nyelvművelésnek, és újra a magyar kultúra egyik fontos védvára tették Sátoraljaújhelyt.

Sátoraljaújhelyen tartotta első szónoklatát Kossuth Lajos. Innen indult gróf Andrássy Gyula miniszterelnök politikai pályája. Sátoraljaújhely 1950-ig Zemplén vármegye székhelye volt. Mái az összevont Borsod-Abaúj-Zemplén megye egyik kiemelkedő kulturális, oktatási és turistavonzó központja. Sátoraljaújhely valóságos iskolaváros: több általános és középiskolája van. A múzeumok mellett itt található a fővárosi színházakkal is vetekedő Latabár Árpád színház.

A 19. században kezdődött Kazinczy-kultusz különösen az elmúlt fél évszázadban fejlődött ki. Az ötven éve, tehát 1973-tól megrendezett Édes anyanyelvünk nyelvhasználati versenyeken több ezer diák vett részt, rendszeresen megjelentek előadóként, zsűritagként a magyar nyelvművelés jeles személyiségei (Bencédy József, Deme László, Lőrincze Lajos, Szathmári István, Wacha Imre). Valószínűleg Sátoraljaújhely az a város, ahol a legtöbb magyar nyelvész megfordult.

Sátoraljaújhelyen a rendszerváltozás után helyi értelmiségiek felújították a trianoni tragédiára emlékező Magyar kálváriát. Az utóbbi években Ringer István régész vezetésével feltárták és a turisták számára megtekinthetővé tették a középkori sátoraljaújhelyi várat. Az országban egyedülálló látványosságként a helyi kalandparkban libegő, bobbálya, két Sátor-hegy között feszülő kötélén egyéni átszúsás, vagy üvegkabinos kötélpályán való utazás lehetséges. Elkészült a két hegy között egy gyalogos üveghid is. És itt található a Rákóczi Szövetség modern rendezvényközpontja, ifjúsági tábora is.

2011-től itt rendezik meg a magyarórátaborokat (eleinte anyanyelvi juniális, később nyelvésztábor néven).

A Kazinczy-kultusz révén Sátoraljaújhely és Széphalom neve a magyar nyelv-újítás, nyelvművelés szimbólumává vált. A magyar művelődéstörténet, nyelvtörténet egyik leglátogatottabb helyszíne Sátoraljaújhely és Széphalom, így tehát méltán és méltón viselheti a magyar nyelv városa címet.

Éles vita a 2026. évi irodalom érettségiről

„Wass Albertet az első vonalba tuszkolni olyan, mintha engem betuszkolnának a magyar futballválogatottba” – mondta az Indexnek Kukorely Endre író. „Szerintem még jobban helytállnék ott, mint Wass Albert az irodalom első vonalában.” Az író úgy vélte, a magyar érettségi feladatai a diákokat „régibácsikkal” ijesztgetik ahelyett, hogy kortárs szövegekkel hozná meg a kedvüket az olvasáshoz. Mint mondta, a fentről diktált kánon és a tizenévesektől elvárt „létösszegzés” életszerűtlen, a poros adatok erőltetése pedig csak arra jó, hogy a fiatalok egy életre megutálják az irodalmat.

Fenyő György, a Magyartanárok Egyesületének alelnöke az Indexnek elmondta, főként az irodalmi műveltségi rész bizonyult időigényesnek és vitathatónak. A második rész témaválasztása – az öregséghez kötődő verselemzés és esszé – szerinte életidegen a diákok számára. Összességében nem a feladatokat minősége, hanem azok egyoldalú összeállítása okozhatta a legtöbb nehézséget.

Fűzfa Balázs irodalomtörténész, az ELTE-SEK volt oktatója ezt posztolta: „és egy Wass Alberttel kapcsolatos feladatot is kaptak a vizsgázók – olvasom az egy órája elkezdődött magyarérettségiről... Sokszor mondtuk az utóbbi években és egyre sűrűbben, végül már naponta többször, hitetlenkedve: ennél már nincs lejjebb már nincs. Nos, akkor most már elmondhatjuk, hogy ezzel a kérdéssel, amelyet nyilván utolsó tördőfésként hagyott itt nekünk a végre magunk mögött hagyott kártevő rendszer, elértünk az irodalomtanítás megalázásának legvégső pontjára. Egy dilettáns és antiszemita szerző

eljutott a csúcra: érettségi témává kanonizálódott. Nem volt elég, hogy fokozatosan beszivárgott az életünkbe, a NAT-ba, a kerettantervbe, a tankönyvekbe, íme, még meg is dicsőül... Kérem, tekintsük ezt az otromba utánrúgást a le-tűnt korszak végső vonaglásának – és ezzel tényleg legyen vége a Herczeg Ferencek, Wass Albertek, Nyíró Józsefek, Tormay Cecile-ek, Szabó Dezsők fertőzte irodalomtanításnak! Kezdjük el őket még ma, az érettségi napján kisöpörni mindenféle NAT-okból, Kerettantervekből és tankönyvekből, s a nevüket is felejtjük el mindörökre! Legfeljebb negatív példaként hivatkozzunk rájuk a történelmi emlékezetben! Boldog és szabad irodalomtanítást kívánok mindannyiunknak!”

A poszt után megkerestük Fűzfa Balázst, miért érezte, hogy meg kell szólalnia a magyar érettségi kapcsán. Ezt írta: „A helyzet abszurdabb, mint ahogy reg-

gel, a poszt írásakor hittem. Azóta kiderült, hogy az irodalmi feladatlap nemcsak Wass Albertről kér információt, hanem Herczeg Ferencről is – utóbbiról kétszer. Az elemzések közül érthetetlen módon kihagyták a legnépszerűbbet, a novellaértelmezés lehetőségét. A két feladat mindegyike megejtően szép, DE nem 18 éveseknek szól. Mindkettő az elmúlásról, öregségről, halálról beszél: Arany János: *A tölgyek alatt* című verse, illetve esszé írása létösszegző versekről. Vajon miért kell ezzel nyomoztanunk fiataljainkat, akik éppen az első nagy megmérettetésükre készülnek? Ha ezen a szemléleten nem változtatunk, akkor kár erőltetni az irodalom tanítását a magyar iskolákban.”

Nagy számban érkeztek hozzászólások:

H. Á. Wass Albert elterjedése a központi nyomás mellett az erdélyi származású tanárok, igazgatók szavainak és döntéseinek is köszönhető. Néplélektanilag, esztétikailag értem, de ezzel az erővel az éppen aktuális korszellem kontroll nélkül megjelenhet a magasabb irodalomtudományban, kérdések és válaszok nélkül.

GY. F. Wass Albert nagyobb munkái közül én csak A funtineli boszorkányt olvastam. Zseniális. Ha mást nem írt volna, ezzel ott lenne a legjobbak között. (Mellesleg románok a főbb szereplői, akiket nagy beleéléssel és szeretettel ábrázol.)

GY. J. Én szinte valamennyi regényét olvastam, persze megszakításokkal! Ha már antiszemitanak bélyegzi valaki, akkor antikommunizmusát is meg lehet említeni, és persze a Trianonnal szembeni fellépését! Egy halálra ítélt magyar írónak életműve alapján feltétlenül helye van a magyar irodalomban. A megemlített további négy író is irt említésre méltó műveket!

B. A. Én végigolvastam Wass Albertet a rengeteg negatív kritika hatására, aztán megfertőződve Nyírót, kíváncsi voltam mi bennük az elrettentő rossz. És rájöttem, hogy ha az emberfia kezébe vesz egy olvasnivalót, akkor bűn azt nézni ki mit tart az íróról, milyen politikai és vallási skatulyába gyömöszöli pár magát megmondóembernek tituláló polgár, aki lehet nem is olvasta végig a műveket. Nem tudom, hogy lehet más szája íze szerint kedvenc életem, kóstolás nélkül. Hogy lehet emberektől elvárni, hogy tapasztalás nélkül fogadjon el szentenciát bármekkora kritikustól.

H. K. Balázs, elsietted; úgy látom, csak az irodalmi feladatlapban került szóba Wass Albert, érdemes megvárni, milyen összefüggésben. A szövegértés egy interjúhoz kapcsolódott, amelyben Szilágyi Mártont kérdezték Jókairól. Arany A tölgyek alatt című verséről kellett műértelmezést írni, a témakifejtő dolgozat témája pedig a létösszegzés volt. Amúgy hiba lenne átesni a ló másik oldalára. Az általában felsorolt írók egyike-másika valóban problematikus, de egyikük se rossz író. A törzsanyagból ki lehet venni őket, igaz, Nyíró és Tormay nincs is ott (ám Szabó Dezső Feltámadás Makucskán című 1931-es novelláját pl. benne hagynám, mert remekmű, és nincs nála kegyetlenebb leleplezője a Horthy-kor képmutató politikájának). De kisöpörni és elfelejteni őket mindörökre? Ez ellen mint magyartanár és mint a magyar irodalom szerelmese tiltakozom.

Nyáry Krisztián: Érettségi közben

Még zajlik a magyar írásbeli érettségi, és Dragomán Györggyel egyszerre jut eszembe, hogy ma megint ott ül az asztalnál nyolcvanezer fiatal, akik közül legalább negyvenezer többé nem fog irodalmat olvasni. Sőt, jó eséllyel könyvet sem fog a kezébe venni szinte soha. Többek között azért, mert az iskolarendszer, amely most Jókai Mór, Wass Albert és Herczeg Ferenc műveinek ismeretét kéri számon rajtuk, elfelejtette megszerettetni velük az irodalmat. Sokukkal kifejezetten megutáltatta. Nem érdemes itt egyedül az elmúlt 16 év oktatáspolitikáját, az erőből bevezetett irodalmi kánont, az adataalapú számonkérést hibáztatni – az csak súlyosbította a helyzetet. A probléma mindenütt jelentkezik a nyugati világban, legfeljebb nálunk brutálisabban mutatkozik meg.

2024 őszén James Marriott brit publicista egy mondattal sokkolta olvasóit: elindultunk a „poszt-írásbeliség társadalmá” felé. Nem azt állította, hogy eltűnik az írás és a fókuszált olvasás, hanem azt, hogy elveszíti azt a központi szerepét, amelyre az elmúlt ötszáz év kultúrája épült. Ez a gondolat elsőre túlzásnak tűnhet. A magyar adatok azonban azt mutatják: nem az.

Az Oktatási Hivatal 2025-ös kompeteniamérése szerint minden ötödik magyar diák funkcionális analfabéta. Vagyis el tudja olvasni a mondatot – de nem érti meg. A felnőttek között sem jobb a helyzet, sőt. Ez nem statisztikai finomság, hanem mindennapi tapasztalat. A felnőttek körében végzett kutatások szerint a magyar társadalom ötöde, más mérések szerint negyede nem tud értelmezni egy hivatalos levelet, egy használati útmutatót vagy egy szerződést. Nem azért, mert bonyolultabb lett a világ, hanem mert nem tud dekódolni egy közepesen összetett mondatot. Hogy ez mit jelent a gazdaságra nézve, azt jól mutatja az az adat, hogy az álláskeresők több mint harmada alig rendelkezik alapvető szövegértési készségekkel.

Mindez már az egyetemeken is jelen van. Oktatók egybehangzó tapasztalata, hogy egyre több hallgató nem érti a tankönyvet vagy a feladott szöveget. Nem a szaknyelvet: a mondatot. Marriott és olvasáskutatók szerint nem egyszerűen „romlásról” van szó, hanem egy korszakváltásról. Az a világ, amelyben a hosszabb,

lineáris szöveg megértése volt a gondolkodás alapja a szemünk láttára visszahúzódik, összetöporodik.

A helyét persze nem valamiféle „üresség” veszi át, hanem képek, videók, rövid, és töredezett szövegek. Ezek gyorsabbak, hatékonyabbak, azonnal hatnak. Csak éppen nem ugyanazt tudják. Egy regény vagy egy esszé nemcsak információt ad, hanem megtanít végiggondolni valamit. Azok a rövid videók, amikből a ma érettségizők nagy része a mindennapos információit szerzi, megmutat, pontosabban felvillant valamit – de ritkán kényszerít gondolkodásra.

A különbség nem esztétika, hanem kognitív, sőt, neurológusok szerint már az ideigrendszerünket is átalakítja. Mindennek van egy kellemetlen, de megkerülhetetlen következménye: a szövegértés minősége és a demokrácia színvonala erősen korrelál. Egy demokrácia működéséhez ugyanis nem elég véleményt formálni a ránk ömlő kusza információk alapján, és nem elég szavazni menni vagy élni a demokratikus jogainkkal. Érteni kell a gazdasági és társadalmi összefüggéseket, a törvényeket, a híreket, az érveket. Meg kell különböztetni a ténnyt a véleménytől, a manipulációt az információtól. Ehhez pedig – bármennyire is prózai – olvasni kell tudni. Ha egy társadalom jelentős része nem képes összetett szövegek feldolgozására, akkor a közélet leegyszerűsödik. Rövid mondatok, erős érzelmek, könnyen fogyasztható állítások veszik át a helyét a bonyolultabb gondolatoknak és az ok-okozati összefüggések megértésének.

Ha egy társadalomban visszaszorul a fókuszált vagy mély olvasás képessége, vagy ki sem alakul, akkor csökken a kritikus gondolkodás, a kreativitás és az empátia képessége, és az társadalom jobban ki lesz téve mindenféle manipulációnak. Persze az értő olvasás nem fog teljesen eltűnni. Csak éppen a kevesek kiváltsága lesz, ahogy volt, mondjuk, a felvilágosodás előtt. Itt még nem tartunk, de egyre több nemzetközi elemzés figyelmeztet, hogy már látszik egy új elit kialakulása. Ők azok, akik képesek hosszabb szövegek befogadására, és akik ezért előnybe kerülnek az oktatásban, a munkaerőpiacon, a közéletben.

A mesterséges intelligencia nem feloldja a szövegértésben tapasztalható különbségeket, hanem növeli a szakadékot. Mert használni is az tudja hatékonyan, aki ura marad a nyelvnek, és épkezláb mondatokkal, logikus kérdésekkel tud kommunikálni a géppel. Aki tud szöveget értelmezni és fogalmazni, az még több versenyelőnyt fog élvezni az AI világában is. A többiek pedig kiszorulnak a versenyből.

Magyarországon ez már ma is látszik. Az olvasás gyakorisága szorosan összefügg az iskolázottsággal és a társadalmi státusszal. Másképp fogalmazva: aki olvas, az jobban boldogul. Aki nem, az – gyorsuló ütemben – egyre kevésbé. Ez nem kulturális kérdés, hanem súlyos társadalmi törésvonal. Fontos tisztázni: nem a könyv tűnik el. Könyv mindig lesz – ahogy a színház is túlélte a filmet. A kérdés az, hogy tömeges médium marad-e, vagy egy szűkebb, képzetesebb réteg eszközévé válik. Ha az utóbbi történik, akkor az írásbeliség nem szűnik meg – csak elitizálódik.

Az olvasáskultúra kérdése nem magánügy, hanem közérdek. Ugyanolyan alapinfrastruktúra, mint az oktatás vagy az egészségügy. Ha nem fektetünk bele, leépül. A következő években – ahogy mindenütt a világon, de főképp a nyugati világban – ez Magyarországon is kulcskérdés lesz. Ha kritikusan gondolkodó,

kreatív, empátikus társadalmat, azaz sikeresebb országot akarunk, akkor lépni kell, mégpedig minél előbb. Az iskolának, a tudományos életnek, a gazdasági szereplőnek, a könyvpiacnak, az irodalom világának, a közművelődési intézményeknek, a könyvtáraknak és magának az államnak is.

Nincs egyetlen jó megoldás, de vannak jó nemzetközi példák: Olvasásközpontú oktatás, nemcsak magyarórán, hanem minden tantárgyban. Kronologikus, adatalapú, központi kánont erőltető irodalomoktatás helyett az olvasás szeretetére és a kritikus szövegértés készség szintű elsajátítására nevelő irodalomórák. Szövegértésre koncentráló érettségi. Erős, valódi közösségi térként funkcionáló könyvtári hálózat.

A könyvhöz jutást könnyítő, versenysemleges állami programok. Nem moralizáló, hanem élményt adó olvasásnépszerűsítés. A könyvszakma és a kreatív ipar együttműködése, hogy a történetek több formában is eljussanak az emberekhez. Digitális platformok bevonása, nem ellenfélként, hanem partnerként. Szerintem bármikor elkezdhető lenne – legalább az ezen való gondolkodás.

A kérdés nem elsősorban az, hogy olvasunk-e. Hanem az, hogy kik olvasnak. Hogy egy olyan országban akarunk-e élni, ahol a közös gondolkodás alapja még mindig a megértett mondat. Vagy egy olyanban, ahol már ez a néhány mondat is túl hosszú.

Legfontosabb hivatkozások: Marriott, J. (2024): The dawn of the post-literate society. Persuasion (2025): The average college student is illiterate. Idrees Kahloon / The Atlantic (2025): America is sliding toward illiteracy. Oktatási Hivatal (2025): Országos kompetenciamérés. Tárki (2020, 2022): Olvasáskutatás. CEA (2025); BME OEE (2024): felsőoktatási kutatások. Unicef (2025): Jelentés a fiatalok írástudásáról.

(Forrás: Nyáry Krisztián FB-oldala)

Constantinovits Milán: Wass-kalapos kritikusok, avagy milyen volt az idei érettségi?

Kiseb vihart okozott az idei magyar nyelv és irodalom érettségi a diákok körében és persze a tágabb nyilvánosságban is. Többen kritizálták a műveltségi feladatsort, egyes lapok pedig öles betűkkel emelték ki, hogy Wass Albert és Herczeg Ferenc került terítékre. Nyáry Krisztián az idei érettségiből a nemolvasás társadalmáig vezeti gondolatait (link lent), szerinte a jelenlegi oktatási rendszerünk elfordít a könyvektől.

Érdeemes azonban a drasztikus kijelentések és pániktünetek helyett tárgyilagos távolságból rátekinteni az érettségire. Először is az idei feladatsorból nem kis mértékben szenzációhajás módon kiemelt Wass Alberthez és Herczeg Ferenchez kapcsolt információk mindössze maximum 3 pontot eredményezhettek az írásbelin elérhető 100-ból, így teljesen félrevezető Jókai–Wass érettségiről beszélni.

Másfelől a kánonból indulatosan kilúgozni követelt Wass Albert és Herczeg Ferenc a saját jogukon is nyugodtan szerepelhetnek egy műveltségi feladatsorban. Jelentőségüket ugyanis nem jelenlegi és egykor volt hallatlan népszerűségük, illetve Herczeg Ferenc korszakos irodalomszervező tevékenysége adja, hanem azon műveik, amelyek a valóban egyenetlen minőségű munkásságukból gondolatiságukban és megformáltságukban is kiemelkednek. Ilyen Herczeg kisepikája (például a Nyugat modernitását megelőlegező Az első fecske novella), illetve Wass esetében a Baumgarten-díjas, szociografikus igényű regény, a Farkasverem vagy épp A fuintineli boszorkány magikus realizmusa. A nemzeti kánon részei, így értékarányosan kezelve nincs gond az érettségiben való felbukkanásukkal.

A korábbi években is erősen kifogásolt lexikális feladatsor pedig tényleg a magyar kulturális alapműveltség elemeire kérdez rá évről évre, és mélyreható irodalomtörténeti ismeretek nélkül is könnyedén megoldható. Természetesen el lehet vitatkozni azon, hogy milyen mélységben és hatókörrel érdemes ezeket az ismereteket visszakérdezni, ám a létjogán már nehezebb; hiszen identitást, kulturális önazonosságot, a szellemi életben viszonyítási pontokat jelentenek. Kisarkítva, de elvárható, hogy AI nélkül is tudják egy diák, hogy Édes Anna nem Erős Pistához hasonló ételízestítő, vagy hogy Esti Kornél nem csupán egy kiváló alternatív zenekar, hanem Kosztolányi novellahőse is. Végül ne feledjük azt se, hogy irodalomtörténeti alapok nélkül nincs kreatív szövegértelmezés, nincs műelemzés sem.

Nyáry Krisztián oktatásunkat ostorozó okfejtésében sok igazság rejlik, ám nem biztos, hogy a könyvektől kizárólag a rossz olvasmányválasztás fordítja el a diákokat. Ahogy ő is megállapítja, fontos lenne az olvasásközpontú oktatás, azonban ehhez a módszertan megújítása is szükséges. A vizuális, közösségi alapú vagy dramatizáló feldolgozási módok elsajátítása és értő alkalmazása, illetve a szövegvilágba való mélyebb alászállás is. Ehhez természetesen át kell gondolni a tananyag jelenlegi felépítését, ösztönözni az önálló, iskolán kívüli irodalomtörténeti ismeretszerzést, és frissíteni a pedagógusi módszertant. A feladat adott, és ezt már a tanárképzés szintjén el lehet kezdeni. Konkrét lépésekkel, a felesleges riadalomkeltés nélkül.

16. MAGYARÓRA-TÁBOR

július 16–19.

Nemzedékek, fegyelem, oktatás

Rákóczi Hotel, Tábor
és Rendezvényközpont
Sátorlajhajóhely

Jelentkezés május 15-ig: iroda@e-nyelv.hu

Estéenként a
Déryné Szinjátszó Tábor
előadásai

- Az alfa nemzedék (Széplaki Erzsébet magyartanárdíjas, tankönyvszerző)
- Érzelmi és mesterséges intelligencia – módszertani svédasztal (Fegyverneki Gergő digitálispedagógia-szakértő, tréner)
- Mit titkolunk el? Mit nem mondunk ki? (Pölcz Ádám ELTE-TÓK)
- Kreatív próbavezetés (Varkucs Róbert PKE, Szigligeti Színház)
- A régi magyar diáknyelv (Vasné Tóth Kornélia OSZK)
- Anyanyelvi kocsmakvíz (Terdikné Takács Szilvia magyartanárdíjas)

350 éve született Rákóczi Ferenc

- A Rákóczi Szövetségről (Csáky Csongor elnök)
- Mikes Kelemen: Törökországi levelek (Balázs Géza SZFE)
- Emigráció Rákóczitól Rákosiig (Bartal Csaba MÚLT-KOR)
- Hősök az irodalomórán (H. Tóth István egy. docens, Prága)
- Rákóczi Ferenc emlékiratainak stílusa (Minya Károly NYE)
- Kirándulás Borsiba

A magyaróratáborok szervezői a 2023. évi táborban: dr. Pölcz Ádám (ELTE), dr. Minya Károly (Nyíregyházi Egyetem), Terdikné dr. Takács Szilvia (SOTE Bókay János Többcélú Szakképző Intézmény), dr. Balázs Géza (SZFE)

Címlapon: A magyaróratábor résztvevői (2022)

Képek: Balázs Géza, Manyszi

Nemzeti
Kulturális
Alap

BON-BOM 2026. június, 15. évfolyam 10. szám | Alapítva: 2011-ben | A Bolyai Műhely Alapítvány Bolyai Önképző Műhelyének művelődési-művészeti lapja | Szerkeszti: Balázs Géza | Arculat, tördelés: Fancsek Krisztina | Korábbi szerkesztők: Tóth Enikő, Bere Anikó Zsuzsanna, Komlósi Réka, Rákóczi Adrienn, Herbst Rebeka | Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1. | E-mail: iroda@bom.hu | A lap elektronikus változata (a korábbi számokkal együtt) elérhető itt: www.bolyaimuhely.hu | Programtámogató: Nemzeti Kulturális Alap A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság által bejegyzett (internetes) folyóirat